

Sygnatura akt II AKa 281/23

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2024 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący SSA Robert Zdych

Sędziowie: SA Jerzy Skorupka

SA Maciej Skórniak (spr.)

Protokolant: Anna Konieczna

przy udziale Artura Jończyka prokuratora Prokuratury (...) we W.

po rozpoznaniu 24 kwietnia 2024 r.

sprawy R. K.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawcę

od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu

z 23 maja 2023 r. sygn. akt III Ko 345/22

I. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok;

II. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. K. 240 złotych tytułem zwrotu poniesionych kosztów związanych z udziałem pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym;

III. wydatkami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 maja 2023 roku, w sprawie sygn. akt III Ko 345/22, Sąd Okręgowy w Opolu orzekł:

I. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz R. K. tytułem zadośćuczynienia kwotę 70.000 zł wraz z odsetkami za opóźnienie liczonymi od uprawomocnienia się wyroku.

II. w pozostałym zakresie wniosek oddalił.

III. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. K. kwotę 295,20 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

IV. kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Powyższy wyrok został zaskarżony wyłącznie przez pełnomocnika wnioskodawcy R. K. adw. P. K. działającego jako substytut radcy prawnej K. S. w części, co do pkt II oddalającego wniosek w pozostałym zakresie, tj. ponad kwotę 70.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez ojca wnioskodawcy – K. K., wynikłą z pozbawienia go wolności z tytułu internowania w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 8 lipca 1982 r. i umieszczenia go w (...)

w K., w Ośrodku Odosobnienia w L. oraz w Ośrodku Odosobnienia we W., w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego oraz oddalającego wniosek o odszkodowanie w całości.

Skarżący na podstawie art. 427 § 2 k.p.k. orzeczeniu zarzucił:

I. W zakresie zadośćuczynienia:

1) w oparciu o art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k. poprzez dowolną ocenę dowodów i wyciągnięcie z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wniosków sprzecznych z zasadami prawidłowego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniami wiedzy i uznanie, że zasądzone zadośćuczynienie spełnia cel i wymogi określone w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej: ustawa lutowa, ustawa rehabilitacyjna) w przypadku krzywd K. K., doznanych wskutek pozbawienia go wolności z tytułu internowania w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 8 lipca 1982 r. i umieszczenia go w Ośrodku Odosobnienia dla Internowanych w K., w Ośrodku Odosobnienia w L. oraz w Ośrodku Odosobnienia we W., w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

2) w oparciu o art. 438 pkt 1a k.p.k. – obrazę przepisów prawa materialnego:

a) tj. art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 445 § 2 k.c. oraz art. 448 k.c., w zbiegu z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, poprzez błędne przyjęcie, że zasądzona kwota zadośćuczynienia jest kwotą odpowiednią w przypadku krzywd K. K., doznanych wskutek pozbawienia go wolności z tytułu internowania w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 8 lipca 1982 r. i umieszczenia go w Ośrodku Odosobnienia dla Internowanych w K., w Ośrodku Odosobnienia w L. oraz w Ośrodku Odosobnienia we W., w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego;

b) art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 k.c. poprzez błędne ich zastosowanie skutkujące uznaniem, iż w okolicznościach niniejszej sprawy sumą odpowiednią zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez K. K. jest kwota 70.000 zł, podczas gdy Sąd I instancji nie uwzględnił we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, które w sposób wyjątkowy miały wpływ na wymiar krzywd ojca wnioskodawcy, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, tj. okoliczności zatrzymania i warunków w jakich ojciec wnioskodawcy odbywał izolacje – okropnych warunków bytowych miejsc izolacji w których przebywał, skutków psychicznych osadzenia, obawy o dalszą przyszłość, zdrowie i życie, niepewności co do okresu izolacji, skali moralnego pokrzywdzenia.

II. W zakresie odszkodowania:

1) w oparciu o art. 438 pkt 1a k.p.k. – obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię na skutek bezpodstawnego uznania, że w niniejszej sprawie brak podstaw do przyznania odszkodowania za utracone przez K. K. dochody oraz zwrot kosztów dojazdu rodziny do miejsc izolacji, w których przebywał ojciec wnioskodawcy, a także zwrotu kosztów przygotowania paczek żywnościowych dla K. K. przekazywanych do miejsc izolacji, podczas gdy w okolicznościach sprawy wniosek taki jest słuszny i zasadny, a nadto wnioskodawca wykazał utratę i związek przyczynowy pomiędzy szkodą, a doznanymi przez jego ojca represjami.

2) w oparciu o art. 438 pkt 2 k.p.k. – obrazę przepisów postępowania która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, art. 322 k.p.c. w zw. z art. 8 ust 3 ustawy lutowej w zw. z art. 558 k.p.k. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy udowodnienie wysokości szkody materialnej doznanej przez K. K. – ojca wnioskodawcy z uwagi na znaczny upływ czasu od zaistnienia zdarzenia odszkodowawczego, a w konsekwencji zniszczenie istotnego dla wykazania wysokości szkody materiału dowodowego, było niemożliwe.

Z ostrożności procesowej, co do odszkodowania zarzucił:

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i przyjęcie, iż K. K. nie poniósł szkody z tytułu niemożności pracy na gospodarstwie rolnym, podczas gdy z prawidłowo ustalonego stanu faktycznego wynika, iż taki stan powodował z uwagi na zatrzymanie ojca wnioskodawcy niemożność wykonywania pracy i utrzymania siebie

oraz rodziny, a w konsekwencji okres przebywania w warunkach izolacji spowodował brak możliwości wykonywania należytej pracy na gospodarstwie rolnym, co doprowadziło do straty materialnej w majątku represjonowano;

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i całkowite pominięcie kwestii poniesienia przez K. K. szkody z tytułu kosztów dojazdu rodziny do miejsc izolacji, w których przebywał ojciec Wnioskodawcy, a także kosztów przygotowania paczek żywnościowych dla K. K. przekazywanych do miejsc izolacji, podczas gdy z prawidłowo ustalonego stanu faktycznego oraz załączonej do wniosku dokumentacji wynika, iż taki stan spowodował z uwagi na internowanie ojca wnioskodawcy stratę materialną w majątku represjonowanego.

Mając powyższe na uwadze, w oparciu o art. 427 § 1 k.p.k. oraz art. 437 § 1 i 2 k.p.k. skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy dalszej kwoty 1.298.427,84 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę oraz kwoty 47.735,79 zł tytułem odszkodowania za szkodę doznaną przez ojca wnioskodawcy – K. K., wynikła w wyniku pozbawienia go wolności z tytułu internowania w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 8 lipca 1982 r. i umieszczenia go w Ośrodku Odosobnienia dla Internowanych w K., w Ośrodku Odosobnienia w L. oraz w Ośrodku Odosobnienia we W., w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego; ewentualnie – przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy w Opolu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy musi zostać oceniona jako niezasadna, a przez to nie zasługują na uwzględnienie wnioski tego środka zaskarżenia.

Na wstępie należy wskazać, że Sąd Okręgowy, co ten podkreślał w uzasadnieniu samego orzeczenia, dysponował stosunkowo niewielkim zakresem dowodów, które pozwalałyby na ustalenia rozmiaru szkody oraz wielkości należnego zadośćuczynienia. Nie budzi wątpliwości pozbawienie wolności przez internowanie ojca wnioskodawcy – K. K. w okresie od 13 grudnia 1981 r. do 8 lipca 1982 r., tj., uwzględniając okresy przepustek, przez 208 dni. Z kolei przebieg samego internowania oraz sytuacja osobista K. K. i jego najbliższych, może być ustalona wyłącznie na podstawie zeznań wnioskodawcy oraz dokumentów archiwalnych IPN sporządzonych w związku z inwigilacją represjonowanego już po jego zwolnieniu. Sąd Okręgowy dostrzegał braki w materiale dowodowym w tym przedmiocie. Wnioskodawcy, zresztą na jego wniosek, wyznaczony został dodatkowy termin do przedłożenia dalszych dowodów na poparcie żądania (protokół rozprawy z dnia 4 kwietnia 2023 roku (k. 85)). Nie zaowocowało to jednak złożeniem żadnych wniosków dowodowych poszerzających istotnie materiał dowodowy.

W pierwszym rzędzie należy wskazać na zeznania wnioskodawcy R. K., które faktycznie nie przedstawiły istotnych wiadomości odnośnie sytuacji materialnej rodziny. W czasie internowania ojca, miał on niespełna 9 lat i mógł nie uczestniczyć w bolesnych dla rodziny wydarzeniach. Znamienne jest przy tym też to, że później, już po zakończeniu internowania, albo nawet po uzyskaniu samodzielności, kwestia ta nie była przedmiotem relacji żadnego z rodziców wnioskodawcy. Wnioskodawca twierdzi wprost, że do tej kwestii nie wracano.

Wiadomo natomiast, że przed internowaniem ojciec wnioskodawcy utrzymywał się z prowadzenia gospodarstwa rolnego o pow. 12 ha w (...) gm. T.. Podczas nieobecności K. K. gospodarstwo najprawdopodobniej było prowadzone przez jego żonę oraz rodziców, z którymi ci stale zamieszkiwali. Nie ma podstaw do przyjęcia, że nieobecność K. K. wiązała się z jakimś konkretnym uszczerbkiem dla dochodowości gospodarstwa lub zachodziła potrzeba zatrudnienia kogoś, kto wykonywałby jego obowiązki. W tym zakresie nie ma żadnych istotnych dowodów. Należy jednak wskazać, że jak wynika z zapisów akt archiwalnych IPN, materiały sprawy operacyjnej kryptonim (...), K. K. „Po opuszczeniu ośrodka internowania wyjechał na teren woj. (...). W 1983 roku ponownie wrócił na nasz teren [(...) – przypis autora] wraz z drugą małżonką i podjął się pracy w swoim gospodarstwie rolnym” – k. 27. W innym dokumencie natomiast odnotowano, że w latach 1983-1984 internowany przebywał na terenie województwa (...), a do Ł. powrócił w dniu 17 lutego 1984 roku i stale zamieszkuje – k. 26. Zapisy te wskazują, że faktycznie nieobecność K. K. w Ł. mogła trwać dłużej, nawet do początku 1984 roku. Prowadzeniem gospodarstwa rolnego zajmowali się członkowie jego rodziny.

Z tego można też wnosić, że była możliwość zastępstwa K. K. w gospodarstwie, a nie wiązało się to z zasadniczym spadkiem jego dochodowości.

W ocenie Sądu Odwoławczego brak jest też podstaw do przyjęcia, że szkoda mogła zostać ustalona wyłącznie teoretycznie na podstawie średnich dochodów z pracownika. Na gruncie rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, ale też ustawy art. 8 z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U.2024.442) przyjmuje się, że pojęcie szkody jest tożsame z pojęciem, które wypracowano w prawie cywilnym. Powszechnie przyjmuje się tzw. metodę dyferencyjną ustalania wysokości szkody materialnej, czyli ustalenie różnicy między stanem majątkowym obecnym, a stanem majątkowym, jaki by istniał, gdyby nie wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Zgodnie z art. 361 § 2 k.c. szkoda polega na stracie, którą poszkodowany poniósł oraz na utracie korzyści, które mógłby uzyskać, gdyby zdarzenia wywołującego szkodę nie było (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., II KK 16/20, LEX nr 3097169). W tym przypadku ojciec wnioskodawcy nie pracował inaczej niż w rolnictwie, a osiągnane w tym gospodarstwie rolnym dochody najprawdopodobniej nie uległy istotnemu umniejszeniu nawet w czasie jego nieobecności.

Brak jest także podstaw do przyjęcia, że matka wnioskodawcy albo nawet inni członkowie rodziny odwiedzali K. K. w ośrodku internowania, albo wspierali go paczkami żywnościowymi. Relacja wnioskodawcy na to nie wskazuje. Jednocześnie skomplikowana sytuacja osobista każe poddawać w wątpliwość twierdzenia o utrzymywaniu relacji między małżonkami oraz o wsparciu ze strony matki wnioskodawcy. Skarżący formułuje swoje wnioski i twierdzenia w tym zakresie oczekując, że tak winno być w rodzinie. W tych konkretnych okolicznościach wymaga to jednak wykazania jakimikolwiek dowodami, a takich nie przedstawiono.

Sąd Okręgowy ustalenia o sposobie wykonywania internowania opiera wyłącznie na znanych powszechnie warunkach wykonywania izolacji. Trudno doszukiwać się w sytuacji K. K. jakiś szczególnych zdarzeń, które miałyby mieć wpływ na ocenę doznanych przez niego krzywd. Słusznie należy się tu odwołać do braku relacji samego represjonowanego, który przecież miał możliwość sam dochodzić rekompensaty. Zmarł on bowiem po blisko 20 latach od daty ustawy dającej do tego prawo. Także matka wnioskodawcy nie ujawniała żadnych w tym zakresie oczekiwań, ani nie pozostawiła relacji. Znajdująca się w aktach Karta Leczenia Ambulatoryjnego (k. 25) stwierdza korzystanie z konsultacji lekarskich, ale nie stwierdzono tam dolegliwości poważnych albo niewątpliwie będących następstwem izolacji (infekcje, bule brzucha, grypa). Sąd Okręgowy trafnie więc przyjmuje, że rozmiar cierpień jakich doznał ojciec wnioskodawcy nie odbieg od tych, jakie były związane z samą izolacją, jej warunkami oraz rozłączeniem z bliskimi. Trafnie też przyjmuje Sąd Okręgowy, że adekwatnym zadośćuczynieniem będzie suma 70.000 złotych, odpowiadająca w przybliżeniu 10.000 zł za każdy miesiąc pozbawienia wolności.

Zadośćuczynienie nie może sprowadzać się jedynie do subiektywnego przekonania samego wnioskodawcy, a nawet samego represjonowanego, co do tego, że dla niego to właśnie żądana kwota, ma te cechy zadośćuczynienia, które może dać mu satysfakcję. Ustawodawca formułując uregulowania ustawy lutowej, odrzucił możliwość pozostawienia swobody wnioskodawcy, a także zawarcia ustawowego uregulowania zadośćuczynienia, a odwołał się do uregulowania naprawienia szkody i krzywdy na zasadach z kodeksu cywilnego, podobnie jak w sprawach cywilnych. A więc to na sądzie ciąży obowiązek wyznaczenia w konkretnym przypadku owej kwoty "odpowiedniej" do wielkości doznanej przez represjonowanego krzywdy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2021 r., w sprawie II KK 495/21, Lex nr 3333572).

Kwota wyższa niż aktualnie przeciętne wynagrodzenie w gospodarce można uznać za adekwatne do rozmiaru krzywdy wyrządzonej internowanemu. Kwota ta z pewnością nie jest kwotą jedynie symboliczną, ma realny wymiar finansowy i może realizować konkretne cele majątkowe. Skarżący nie tylko nie przekonuje, formułując zarzuty naruszenia art. 445 § 1 k.c., że zasądzone zadośćuczynienie nie spełnia warunku bycia współmiernym, ale też przedstawia żądanie, które jest całkowicie nieadekwatne do rozmiaru ustalonych cierpień. Żądane 1.368.427,84 złotych jako zadośćuczynienie jest skrajnie wysokie. Objęta żądaniem kwota nie tylko zmierza do wzbogacenia wnioskodawcy, ale stanowi wartość, która zdecydowanie przewyższa dorobek życiowy zdecydowanej większości społeczeństwa. Warto w tym miejscu przywołać pogląd Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu gdzie wskazano: „Kodeks postępowania karnego nie definiuje

pojęcia "zadośćuczynienie". Miarodajne w tym względzie są przepisy prawa cywilnego materialnego, a zwłaszcza art. 445 § 1 k.c., z którego wynika, że zadośćuczynienie winno być "odpowiednie". "Odpowiednia suma", o której mowa w tych przepisach to wartość, która spełnia stawianą jej funkcję kompensacyjną, ale jednocześnie nie jest sposobem uzyskania nadmiernych korzyści finansowych, jest określana indywidualnie w oparciu o rodzaj, czas trwania cierpień fizycznych i psychicznych, ich natężenie" (tak: wyrok z dnia 25 października 2017 r., w sprawie II AKa 296/17, LEX nr 2402343). Wymagania te w sposób akceptowalny spełnia zasądzona na rzecz wnioskodawcy kwota 70.000 zł.

Sąd Apelacyjny dostrzega przy tym tendencję do podwyższania wyceny wartości życia ludzkiego, wolności człowieka. Trudno jednak akceptować podejście nakazujące odwołanie się w tym zakresie do kwot zasądzanych w innych sprawach lub nawet średniej orzekanych kwot. W tym zakresie Sąd I instancji zachowuje autonomię, a ocena ta podlega weryfikacji jedynie na podstawie okoliczności tej konkretnej sprawy. W tym przypadku należy przyjmować, że sąd dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, a orzeczenie nie narusza norm prawa materialnego (art. 445 § 1 i 2 k.p.k.).

W postępowaniu odwoławczym wnioskodawcę reprezentował pełnomocnik, który wniósł o zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Orzeczenie oparte została na § 11 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2018.265).

Zgodnie z art. 13 ustawy lutowej (Dz. U. 2021.1693) koszty postępowania w sprawie o odszkodowanie i zadośćuczynienie na podstawie ustawy ponosi Skarb Państwa

<i>SSA Jerzy Skorupka</i>	<i>SSA Robert Zdych</i>	<i>SSA Maciej Skórniak</i>
----------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------